

Regeringen
Landsbygds- och infrastruktur-
departementet

li.remissvar@regeringskansliet.se
li.dl@regeringskansliet.se

Yttrande över Betänkande - En översyn av kontrollorganisation och finansieringen av kontroll i livsmedelskedjan för att förenkla för företag (SOU 2025:64)

Ert beteckning LI2025/01164.

Länsstyrelsen yttrar sig över rubricerat betänkande enligt nedan.

Sammanfattning

Länsstyrelsen delar utredningens uppfattning att kontrollorganisationen inom livsmedelskedjan behöver förändras för att bli mer likvärdig, förutsägbar och effektiv. Samtidigt avstyrks förslaget att bygga upp nya parallella regionala organisationer inom Livsmedelsverket och Jordbruksverket. En sådan modell skulle innebära omfattande kostnader för nya lokaler, ledningsstrukturer, IT-system och personal, samtidigt som befintlig kompetens och strukturer hos länsstyrelserna riskerar att gå förlorade.

Länsstyrelsens förslag innebär i stället att länsstyrelserna tar över den kommunala livsmedelskontrollen samt kontroll av animaliska biprodukter (ABP) i primärproduktionen och vid livsmedelsanläggningar m.fl. samtidigt som de behåller sitt nuvarande ansvar för kontroller inom livsmedel, foder, djurskydd, smittskydd och läkemedelshantering. Antalet kontrollmyndigheter minskas därmed från dagens cirka 270 till 23, vilket innebär en reell förenkling och uppfyllelse av utredningens mål men till en betydligt lägre kostnad.

En styrka i länsstyrelsernas modell är samordningsmöjligheterna. Länsstyrelserna kan genomföra olika kontroller vid samma tillfälle – exempelvis EU-stödkontroller, primärproduktionskontroller och djurskyddskontroller, vilket minskar resursåtgången, minskar antalet myndighetskontakter för företagen och höjer effektiviteten i systemet. Utredningens förslag riskerar tvärtom att leda till fler parallella kontroller från olika myndigheter på samma företag, vilket skulle försvåra vardagen för näringen och öka den administrativa bördan.

För företagen innebär länsstyrelsens förslag en tydlig kontaktpunkt i länet för frågor som rör hela livsmedelskedjan. Företagare är sedan länge vana att vända sig till länsstyrelsen i frågor om förprovning av djurutrymmen, investeringsstöd, arealstöd, djurbaserade stöd och kontroller inom livsmedelskedjan. Att samla även livsmedels- och ABP-kontrollerna hos länsstyrelserna förstärker denna redan etablerade kontaktyta. Därmed undviks att företagen behöver förhålla sig till fler myndigheter, såsom i utredningens modell, vilket är en viktig förenkling och stärker förtroendet för kontrollsystemet.

Länsstyrelsen betonar sin nyckelroll i totalförsvaret och anser att utredningen underskattar länsstyrelsernas betydelse för livsmedelsberedskapen. En sammanhållen kontrollstruktur under länsstyrelserna, som länsstyrelsen föreslår, är nödvändig för att säkra robusthet, lokal förankring och effektiv krishantering. För stark centralisering riskerar att försvaga beredskapen. Kontrollverksamheten inom livsmedelskedjan är avgörande för att trygga tillgången till säkra livsmedel i fred, kris och krig.

Vidare vill länsstyrelsen betona vikten av att:

- kontrollansvaret för primärproduktion även fortsättningsvis ska ligga på länsstyrelserna för att bevara den regionala förankringen och kompetensen,
- revisioner av kommunernas kontroller fortsatt utförs på regional nivå under en övergångsperiod för att säkra kontinuitet och kvalitet,
- en enhetlig nationell avgiftsstruktur införs även vid länsstyrelsernas övertagande,
- gemensamma digitala lösningar såsom "en väg in" utvecklas för att underlätta för särskilt små företag,

- förenklingsarbetet intensifieras både nationellt och på EU-nivå, så att företag får en tydligare, mer användarvänlig och mindre administrativt betungande regelmiljö.

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om uppgiftsskyldighet mellan myndigheter, ekonomiska lättnader för företagare, djurskyddskontroll vid slakteri och införandet av officiella veterinärer hos länsstyrelserna. Dessa förändringar bedöms kunna tillstyrkas även om kontrollstrukturen inte ändras.

Sammanfattningsvis bedömer länsstyrelsen att vårt förslag uppfyller utredningens mål om förenkling, enhetlighet och effektivitet på ett kostnadseffektivt, samordnat och förtroendeskapande sätt. Företagen får en tydligare kontakt med myndigheten, kontrollverksamheten blir mer resurseffektiv, och länsstyrelsens roll som både kontroll- och beredskapsmyndighet stärks.

16 Kontrollorganisationen behöver förändras

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att dagens kontrollorganisation inom livsmedelskedjan är för splittrad och att antalet kontrollmyndigheter behöver minska. Länsstyrelsen instämmer i behovet av en mer likvärdig, effektiv och förutsägbar kontroll för företagare oavsett var i landet de är verksamma.

Länsstyrelsen avstyrker dock utredningens huvudsakliga förslag att bygga upp nya regionala organisationer inom Livsmedelsverket och Jordbruksverket. I stället föreslår länsstyrelsen en modell där länsstyrelserna tar över kommunernas ansvar för livsmedelskontroller samt kontroll av animaliska biprodukter (ABP) i primärproduktionen och vid livsmedelsanläggningar m.fl. och samtidigt behåller sitt nuvarande ansvar för kontroller av livsmedel och foder i primärproduktionen samt transporter av ABP. Länsstyrelserna ska därutöver fortsatt ansvara för kontroller av djurskydd, smittskydd samt djurhållares hantering av läkemedel. Livsmedelsverket kvarstår som kontrollmyndighet vid slakterier, styckningsanläggningar och större mejerier.

Med detta förslag minskas antalet kontrollmyndigheter från dagens cirka 270 till 23 kontrollmyndigheter, det vill säga 21 länsstyrelser samt Jordbruksverket och Livsmedelsverket. Det skulle i praktiken uppnå utredningens mål om förenkling och enhetlighet, men till en

betydligt lägre kostnad och utan att bygga upp parallella kontrollstrukturer i varje län.

Länsstyrelserna har redan idag en väl fungerande och integrerad kontrollorganisation med bred kompetens inom livsmedel, foder, djurskydd och smittskydd. Länsstyrelserna samordnar regelmässigt flera kontroller, exempelvis grundvillkorskontroller och djurmärkningskontroller kopplade till EU-stöd tillsammans med flera olika typer av kontroller, exempelvis kontroll av primärproduktion av livsmedel och foder och djurskyddskontroller. Genom att länsstyrelsen kan genomföra olika typer av kontroller vid samma tillfälle minskar resursåtgången, företagen utsätts för färre kontroller och kontrollsystemet blir mer effektivt och samlat. Denna möjlighet till samordning riskerar att gå förlorad i den modell som utredningen föreslår, där olika myndigheter delar ansvaret för kontroller av verksamheter hos samma företag.

För företagen innebär länsstyrelsens modell en tydlig kontaktpunkt i länet för alla frågor som rör livsmedelskedjan, vilket underlättar dialog och rättssäkerhet. Ett lantbruksföretag skulle i praktiken endast ha länsstyrelsen som kontrollmyndighet, i stället för flera olika myndigheter såsom i utredningens förslag. Detta är en avgörande förenkling för företag och lantbruksnäringen.

Vidare stärker länsstyrelsernas förslag den regionala förankringen och möjliggör snabbare uppföljning av avvikelser och en effektiv dialog med företag och branschorganisationer.

En förutsättning för likvärdighet i hela landet är dock ett fortsatt utvecklat samarbete mellan de 21 länsstyrelserna, tillsammans med Livsmedelsverket och Jordbruksverket, kring styrning, mål, bedömningar, kontrollmetodik och IT-system. Länsstyrelsen ser detta som en naturlig vidareutveckling av redan befintliga samverkansformer. Under 2023 har länsstyrelserna till exempel etablerat en samarbetsstruktur för jordbrukarstöd samt projekt- och investeringsstöd, där samtliga 21 länsstyrelser ingår (SamS). Detta för att möta behovet av en effektivare stödprocess med hög grad av likabehandling av stödsökande samt ökad rättssäkerhet. Samarbetet har fungerat väl och har redan gett konkreta resultat.

Sammanfattningsvis bedömer länsstyrelsen att länsstyrelsens förslag uppfyller utredningens syften, en minskning av antalet kontrollmyndigheter, ökad likvärdighet och effektivitet, men på ett

billigare, mer resurseffektivt och mer samordnat sätt än den modell som utredningen föreslår.

17 Förändring av kommunalt kontrollansvar för livsmedel

17.4.3 Den kommunala livsmedelskontrollen flyttas över till länsstyrelserna

Länsstyrelsen ställer sig i grunden positiv till utredningens förslag att samla kontrollverksamheten inom livsmedelskedjan till ett färre antal myndigheter. Länsstyrelsen delar uppfattningen att det finns tydliga fördelar med ett ökat statligt ansvar för livsmedelskontrollen, inte minst för att säkerställa en likvärdig och rättssäker kontroll i hela landet.

Utredningens förslag att koncentrera ansvaret inom hela livsmedelskontrollen till Livsmedelsverket innebär dock att nya regionala kontor länsvis behöver etableras. Detta är absolut nödvändigt för att kunna bedriva kontrollverksamheten effektivt, både ur ett personalperspektiv och för att säkerställa lokal kännedom om och nära kontaktpunkter för företagen. Samtidigt innebär utredningens förslag att det skapas en parallell regional kontrollorganisation till det som redan finns i form av länsstyrelserna som kontrollmyndigheter inom livsmedelskedjan med en befintlig myndighetsstruktur, med en redan etablerad närvaro och med hög kompetens i länen. Det riskerar att leda till en onödig byråkratisk uppdelning och ett ineffektivt resursutnyttjande samt en betydligt dyrare lösning med inrättandet av nya lokaler, ny utrustning, nya IT-system, personal och ledningsstruktur.

Utredningens analys av länsstyrelsernas möjligheter att överta den kommunala livsmedelskontrollen framstår som alltför ytlig utan att ha redovisat en djupgående analys och bara har sett till nackdelarna med eventuellt övertagande av länsstyrelserna. Länsstyrelsen anser att utredningen har underskattat länsstyrelsernas kapacitet som regionala kontrollmyndigheter att ta över dessa kontrolluppgifter. Länsstyrelserna har redan i dag en viktig roll i att stödja, samordna och ge vägledning till kommunernas livsmedelskontroll, vilket har byggt upp en god samverkan och förståelse för de lokala förutsättningarna. Sedan tidigare finns en mycket god kunskap hos länsstyrelserna genom länsveterinärernas kunskap om

livsmedelshygien, inkl. smittskydd, och den lagstiftning som finns inom livsmedelsområdet.

År 2009 överfördes ansvaret för den kommunala djurskyddskontrollen samt för kontrollerna av livsmedel och foder i primärproduktionen till länsstyrelserna. Reformen har i efterhand visat sig framgångsrik, då länsstyrelserna kunnat genomföra kontroller med högre kvalitet genom att samla kompetens och etablera gemensamma strukturer. Länsstyrelserna hade redan tidigare en gedigen kunskap och erfarenhet av olika typer av djurhållningar och av lantbruksnäringen, vilket skapade goda förutsättningar för en effektiv och professionell kontroll. Den tidigare kommunala fragmenteringen ersattes därmed av en mer likvärdig, rättssäker och enhetlig verksamhet.

År 2018 övertog länsstyrelserna även Polismyndighetens uppgifter när det gäller handläggning av ärenden enligt lagen om tillsyn över hundar och katter samt verkställigheten av beslut om omhändertagande av djur.

Mot denna bakgrund anser länsstyrelsen att det är både rimligt och genomförbart att även den kommunala livsmedelskontrollen samt kontrollerna av animaliska biprodukter i primärproduktionen och vid livsmedelanläggningar m.fl. överförs till länsstyrelserna. Länsstyrelserna har redan idag en väl etablerad kontrollorganisation, en stark regional förankring och en djupgående kunskap om de lokala förutsättningarna för livsmedelsproduktionen i respektive län. Vidare har länsstyrelserna en väl utvecklad organisations- och planeringsförmåga, vilket gör att myndigheterna är väl rustade att ta över kontrollansvaret och framgångsrikt genomföra förändringar och regeringsuppdrag av denna karaktär.

Utredningens slutsats att länsstyrelserna skulle vara olämpliga som ansvariga kontrollmyndigheter på grund av en påstådd nedprioritering av områdena livsmedel, foder och animaliska biprodukter (ABP) är, enligt länsstyrelsens bedömning, felaktig och grundar sig på en förenklad analys. Den verkliga orsaken till eventuella brister i genomförandet av kontroller handlar inte om bristande ambition eller kompetens, utan om en långvarig och strukturell underfinansiering av kontrollområdet inom livsmedelskedjan (det så kallade 28-området). Denna underfinansiering har i praktiken inneburit att länsstyrelserna tvingats prioritera mellan olika lagstadgade kontrolluppdrag.

Utredningen har inte tillräckligt beaktat detta förhållande, vilket snedvrider analysen av länsstyrelsernas faktiska förutsättningar. En korrekt analys måste utgå från att resurserna för kontrollverksamheten varit otillräckliga under lång tid, snarare än att hänvisa till organisatoriska svagheter. Även vid en centralisering av kontrollansvaret till Livsmedelsverket och Jordbruksverket, enligt utredningens förslag, kvarstår risken att liknande problem uppstår. Om inte kontrollområdet tillförs tillräckliga resurser kommer även en central myndighet att tvingas prioritera mellan olika kontrollområden, vilket kan leda till att vissa delar av livsmedelskedjan nedprioriteras på bekostnad av andra. En så omfattande omorganisation kan därmed riskera att försvaga snarare än stärka kontrollsystemet, särskilt om den inte fullt ut finansieras och anpassas till de reella behoven i verksamheten.

Det är även problematiskt att utredningen inte beaktat den påverkan som verksamhetsutövare har på kontrollernas genomförande. Det är vanligt att företag inte anmäler förändrade verksamhetsförhållanden till myndigheten, vilket i sin tur påverkar möjligheten att planera och genomföra kontroller i linje med de kriterier som Livsmedelsverket fastställt för godkända kontroller inom den nationella kontrolltilldelningen inom primärproduktionen. När Livsmedelsverket underkänner kontroller som genomförts av länsstyrelserna, ofta av administrativa skäl eller på grund av ofullständiga uppgifter från verksamhetsutövare, påverkar det den statistik som ligger till grund för måluppfyllelse, vilket ger en missvisande bild av länsstyrelsernas faktiska insatser och kontrollkvalitet.

Det finns även en principiell fördel med att hålla isär myndigheternas roller. Om en och samma myndighet både ska vägleda och kontrollera livsmedelsföretag riskerar det att skapa otydlighet i ansvarsfördelningen och leda till målkonflikter. Länsstyrelserna är däremot väl lämpade att ta ansvar för kontrolluppgifterna, medan Livsmedelsverket kan fokusera på sitt uppdrag bland annat som central vägledande myndighet.

Vidare kan en övergång av livsmedelsinspektörer från kommuner till länsstyrelser underlättas av den redan etablerade relationen mellan de båda parterna. Detta kan bidra till en smidigare övergångsprocess och bibehållande av viktig kompetens inom kontrollområdet.

När det gäller kontrollen inom primärproduktionen anser länsstyrelsen att denna uppgift självklart även fortsättningsvis bör

ligga kvar hos länsstyrelserna. En överföring av kontrollansvaret till Livsmedelsverket eller Jordbruksverket, såsom utredningen föreslår, skulle få betydande konsekvenser för länsstyrelsernas verksamhet. Även om antalet primärproduktionskontroller i absoluta tal är relativt begränsat, skulle en sådan förändring innebära en omfattande organisatorisk omställning och riskera att värdefull kompetens går förlorad. Den personal som i dag utför kontrollerna besitter inte enbart teknisk sakkunskap, utan har även en djupgående kännedom om de enskilda företagen, produktionsförhållandena och de lokala strukturer som präglar livsmedelskedjan i respektive län. Denna samlade kunskap och regionala förankring är avgörande för att kontrollerna ska kunna genomföras effektivt, rättssäkert och med hög kvalitet.

Eftersom länsstyrelserna fortsatt ska ansvara för grundvillkorskontroller inom livsmedels- och foderområdet riskerar en förlust av kompetens att påverka bedömningarna negativt vid dessa kontroller. Det kan i sin tur få negativa konsekvenser för lantbruksföretagen och deras förutsättningar att bedriva verksamhet enligt gällande regelverk.

Mot denna bakgrund anser länsstyrelsen att:

- det vore mer ändamålsenligt att låta länsstyrelserna ta över den kommunala livsmedelskontrollen och ABP-kontrollen i stället för att överföra ansvaret till de centrala myndigheterna, Livsmedelsverket och Jordbruksverket.
- det finns goda erfarenheter av tidigare överföringar av kontrollverksamhet från kommuner till länsstyrelserna, vilket tydligt visar att länsstyrelserna har kapacitet och kompetens att ta över även nämnda kontrollområden.
- kontrollerna av livsmedel och foder i primärproduktionen även fortsättningsvis ska ligga kvar på länsstyrelserna.
- en tydlig rollfördelning mellan kontrollmyndigheter och vägledande myndigheter bör eftersträvas, för att främja både rättssäkerhet och effektivitet i livsmedelskontrollen.

Kap. 18 En centralisering av kontrollen

18.3.3 Kontroll av animaliska biprodukter, ABP

Utredningen föreslår en tydligare centralisering av kontrollen över animaliska biprodukter. Utredningen argumenterar för att en central myndighet, närmare bestämt Jordbruksverket, skulle kunna effektivisera kontrollen, minska dubbelarbete och skapa enhetliga rutiner.

Kontrollen av animaliska biprodukter är idag uppdelad mellan central, regional och lokal nivå, vilket skapar ett komplext system som ställer höga krav på samordning och lokal kännedom. Länsstyrelsen menar att det finns starka skäl att behålla ansvaret för dessa kontroller på regional nivå, hos länsstyrelserna. För det första har länsstyrelserna redan lång erfarenhet och kompetens inom området, vilket innebär att de har god kunskap om de lokala och regionala aktörerna, transportflödena och de praktiska förhållanden som påverkar kontrollen. Denna kunskap är avgörande för att kunna genomföra effektiva och riktade kontroller, särskilt i situationer där flera aktörer bedriver verksamhet över länsgränser.

För det andra möjliggör regional närvaro en snabbare och mer flexibel kontroll. Länsstyrelserna kan snabbt identifiera och följa upp brister, säkerställa att åtgärder vidtas och anpassa insatser efter lokala förhållanden. En centralisering av kontrollen riskerar att förlora denna flexibilitet, eftersom centrala myndigheter ofta har längre beslutsvägar och mindre detaljkännedom om lokala förutsättningar.

För det tredje främjar länsstyrelsernas ansvar kontinuitet och kvalitet i kontrollarbetet. Eftersom länsstyrelserna redan utför ABP-kontroller finns etablerade rutiner och arbetsmetoder, vilket minskar risken för kvalitetsförsämring och säkerställer att kontrollen kan genomföras på ett systematiskt och förutsägbart sätt.

19 En reformerad kontrollorganisation för livsmedelskedjan

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens ambition att skapa en mer effektiv, likvärdig och samordnad kontrollorganisation för livsmedelskedjan. Länsstyrelsens förslag om att minska antalet kontrollmyndigheter från dagens cirka 270 till 23 kontrollmyndigheter, bestående av 21 länsstyrelser samt Jordbruksverket och Livsmedelsverket, skulle i praktiken uppnå målen om förenkling och enhetlighet. Detta kan dessutom göras till en betydligt lägre kostnad och utan att bygga upp nya parallella regionala kontrollstrukturer i varje län.

Länsstyrelsen vill framhålla vikten av att de föreslagna centraliserade kontrollområdena fortsatt bibehålls inom länsstyrelsernas ansvar, och att länsstyrelserna tar över ansvaret för de kommunala livsmedelskontrollerna. Detta säkerställer lokal förankring, snabb uppföljning av avvikelser och en effektiv dialog med aktörer i primärproduktion, livsmedelsföretag och transportsektorn. Centralisering till enbart centrala myndigheter riskerar att förlora denna nära koppling, vilket kan leda till mindre flexibla lösningar och längre handläggningstider vid specifika ärenden.

En ytterligare fördel med att behålla kontrollansvaret hos länsstyrelserna är möjligheten att samordna flera kontroller samtidigt. Detta omfattar bland annat kontroller kopplade till EU-stöd, såsom grundvillkorskontroller och djurmärkningskontroller, som ofta genomförs parallellt med primärproduktionskontroller av livsmedel och foder samt djurskyddskontroller. Genom denna effektiva samordning minskas dubbelarbete och resursåtgång, samtidigt som företag får en mer sammanhållen och mindre störande kontroll. Detta ökar effektiviteten och bidrar till en likvärdig och konsekvent kontroll.

Ett alternativ där Livsmedelsverket och Jordbruksverket skulle bygga upp egna regionala organisationer innebär omfattande organisatoriska och ekonomiska utmaningar. Det skulle kräva nyrekrytering, uppbyggnad av ledningsstrukturer och införskaffande av utrustning m.m., vilket förväntas bli både dyrare och mer resurskrävande än att utnyttja länsstyrelsernas befintliga organisationer och kompetens.

Dessutom kvarstår problemet med utredningens förslag att flera myndigheter kan kontrollera samma företag. Ett lantbruksföretag kan exempelvis omfattas av parallella kontroller: djurskyddskontroller, smittskyddskontroller, läkemedelskontroller och EU-stödkontroller av länsstyrelsen, livsmedelskontroll av Livsmedelsverket avseende gårdsbutik hos lantbruksföretaget, foderkontroll och ABP-kontroll av Jordbruksverket samt miljötillsyn av kommunen.

Genom att samla kontrollansvaret hos länsstyrelserna kan dessa kontroller samordnas, vilket minskar dubbelarbete, skapar en tydligare kontaktpunkt för företagen och möjliggör parallella kontroller som ökar både effektivitet och kvalitet. Det blir bara två myndigheter som genomför kontroll och tillsyn med länsstyrelsens förslag, nämligen länsstyrelsen och kommunen.

Därtill är det viktigt att betona den redan etablerade kontaktytan mellan företagen och länsstyrelsen. Förprovning av djurutrymmen, handläggning av investeringsstöd, arealstöd och djurbaserade stöd sker redan i dag vid länsstyrelsen. Företagen är därför vana vid att vända sig till länsstyrelsen i frågor som rör både kontroller och stöd, vilket gör myndigheten till en naturlig och central aktör i dialogen med näringen. Att samla kontrollerna på regional nivå hos länsstyrelserna stärker därmed den samlade kontaktytan och skapar större tydlighet för företagen samtidigt som administrationen minskar och förtroendet för kontrollsystemet ökar.

Vidare skapar länsstyrelsernas samlade kompetens inom livsmedelskontroll, foderkontroll, djurskydd och smittskydd betydande synergieffekter som inte kan uppnås genom en centralisering som utredningen föreslår. Denna breda erfarenhet möjliggör ett smidigt informationsutbyte, en mer effektiv planering av inspektioner och en bättre resursanvändning inom hela myndigheten. Dessutom finns nära kopplingar till andra verksamhetsområden inom länsstyrelsen, såsom vatten- och naturvård, miljöskydd, beredskapsområdet, den nationella livsmedelsstrategin och den sammanhållna landsbygdspolitiken samt hantering av investeringsstöd för företag och lantbruksnäringen. Detta stärker både likvärdigheten och kvaliteten i kontrollerna samtidigt som de lokala förhållandena och riskerna beaktas på ett ändamålsenligt sätt.

Sammanfattningsvis bedömer länsstyrelsen att kontrollansvaret inom livsmedelskedjan bör stanna hos länsstyrelserna. Genom att behålla nuvarande kontrollområden, ta över kommunernas

livsmedelskontroller och ABP-kontroller samt använda den befintliga organisationen kan målen om förenkling, enhetlighet och effektivitet uppnås på ett kostnadseffektivt sätt. Företagen har redan en etablerad kontaktyta med länsstyrelsen genom förprovning av djurutrymmen, investeringsstöd, arealstöd och djurbaserade stöd och kontroller inom livsmedelskedjan, vilket gör myndigheten till en naturlig och central partner. En samlad struktur underlättar därför dialogen, minskar administrationen och stärker förtroendet för kontrollsystemet. Detta bidrar till att säkerställa både kvalitet och likvärdighet i kontrollerna samtidigt som lokal kännedom och flexibilitet tas tillvara.

19.1.9 Revisioner

Länsstyrelserna har under lång tid genomfört revisioner av kommunernas livsmedelskontroll, vilket visar att kompetens och erfarenhet redan finns på regional nivå. Istället för att överföra ansvaret till Livsmedelsverket under en övergångsperiod, som utredningen föreslår, bör dessa revisioner fortsatt utföras av länsstyrelserna under förutsättningar att länsstyrelsens förslag genomförs men då med två avgörande förbättringar. För det första behöver länsstyrelserna ett tydligt mandat med formellt ansvar att genomföra revisionerna, inklusive klara direktiv om omfattning, syfte och genomförande. För det andra måste resurserna vara tillräckliga för att arbetet ska kunna genomföras systematiskt och med hög kvalitet, på samma sätt som länsstyrelserna tidigare har visat sig kunna göra. Länsstyrelserna har gemensamt tidigare hemställt hos regeringen om ett tydligare mandat och tydliga riktlinjer för hur dessa revisioner ska finansieras.

En sådan modell har flera tydliga fördelar. Genom att behålla revisionerna på regional nivå bibehålls den regionala kompetensen och närvaron, eftersom länsstyrelserna redan har detaljerad kännedom om kommunernas verksamheter och därmed kan identifiera brister och behov mer effektivt. Den regionala förankringen ger också flexibilitet och snabbhet, vilket möjliggör snabbare uppföljning och åtgärder vid behov, något som riskerar att försämrats om ansvaret flyttas centralt. Slutligen säkerställer länsstyrelsernas långa erfarenhet kontinuitet och kvalitet i revisionerna, vilket minskar risken för att standard och metodik försämrats vid en överföring till central nivå.

19.3 Kontrollansvar för djurskydd vid och i anslutning till slakt

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om att Livsmedelsverket ska ha det övergripande kontrollansvaret för djurskyddet vid slakterier. Samtidigt betonar länsstyrelsen vikten av ett väl fungerande och utvecklat informationsutbyte mellan Livsmedelsverket och länsstyrelserna. Detta är särskilt angeläget i ärenden som rör specifika djur eller situationer som kräver särskild uppföljning, exempelvis vid avvikelser som identifieras vid slakt eller transport. Ett sådant samarbete säkerställer att djurskyddet upprätthålls på ett likvärdigt och effektivt sätt över hela landet.

Länsstyrelsen tillstyrker vidare förslaget att Jordbruksverket ska kunna förordna veterinärer vid länsstyrelserna till officiella veterinärer med uppdrag att kontrollera transporter av djur till slakt. Detta är en naturlig och ändamålsenlig åtgärd för att säkerställa en effektiv och samordnad kontroll inom livsmedelskedjan.

Det är även logiskt att länsstyrelserna ska kunna överlåta vissa delmoment i transportkontrollen, exempelvis avlastning av slaktdjur vid slakteriet, till Livsmedelsverkets officiella veterinärer. Dessa veterinärer finns redan på plats vid slakteriet när transporten anländer, vilket möjliggör att kontrollen kan utföras omedelbart och effektivt, utan onödiga fördröjningar eller dubbelarbete mellan myndigheterna.

För att kunna möta det ökade kontrollbehovet krävs att fler veterinärer anställs vid länsstyrelserna. Detta förutsätter att tillräckliga finansiella resurser tillförs för att möjliggöra en kontroll i den omfattning som förväntas. Samtidigt behöver hänsyn tas till den redan befintliga bristen på veterinärer i Sverige, vilket kan försvåra rekryteringen till myndigheterna och därmed utgöra ett hinder för att fullt ut genomföra förslaget.

20 Informationsutbyte mellan kontrollmyndigheter och behandling av personuppgifter

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om att stärka och förbättra informationsutbytet mellan kontrollmyndigheter samt att säkerställa en korrekt och säker behandling av personuppgifter. Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att ett effektivt informationsflöde mellan olika myndigheter är en förutsättning för en likvärdig, rättssäker och ändamålsenlig kontrollverksamhet inom hela livsmedelskedjan.

Länsstyrelsen vill understryka att förslagen kan genomföras även med länsstyrelserna som fortsatt är de ansvariga kontrollmyndigheterna, inklusive vid överföring av de kommunala kontrollerna inom livsmedelkedjan. Med dagens erfarenheter från både djurskydds-, livsmedels- och foderkontroller har länsstyrelserna utvecklat rutiner för informationshantering och samverkan mellan myndigheter som kan vidareutvecklas i enlighet med utredningens förslag.

Det är av största vikt att de förbättringar om informationsutbyte som utredningen föreslår genomförs skyndsamt. Länsstyrelsen bedömer att en tydligare struktur för informationsutbyte, tillsammans med en säker och korrekt hantering av personuppgifter, inte bara stärker kontrollmyndigheternas möjligheter att följa upp och bedöma efterlevnad, utan även ökar transparensen och tryggheten för de aktörer som berörs.

Vidare är det viktigt att utarbeta gemensamma rutiner och systemstöd för informationsöverföring och personuppgiftshantering, så att det blir enkelt för länsstyrelserna att tillämpa dessa i praktiken. En väl fungerande och säker informationshantering kan dessutom bidra till att kontrollresurser används mer effektivt, genom att dubbelarbete och administrativa hinder minimeras.

21 Överväganden finansiering

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att finansieringen av kontrollverksamheten på flera nivåer är otillräcklig. För många länsstyrelser är de ekonomiska resurserna idag inte tillräckliga för att uppnå målen inom primärproduktionskontrollerna. Utredningen innehåller inte någon analys av hur kontrollverksamheten skulle fungera inom den nuvarande organisationsstrukturen om finansieringen vore tillräcklig.

Länsstyrelsen har den erfarenhet och kompetens som krävs för att ta ett samlat ansvar för livsmedelskontrollen, förutsatt att verksamheten finansieras fullt ut. Tidigare erfarenheter, bland annat från överföringen av djurskyddskontrollen, visar dock att kontrollbehov ofta underskattas och att underfinansiering riskerar att uppstå. Det finns därför en oro för att resurserna inte kommer att motsvara uppdragets omfattning, oavsett vilken organisationsmodell som väljs.

En ytterligare aspekt är avgiftsfinansieringen. Timtaxorna som företagarna betalar varierar idag mellan olika delar av landet, vilket skapar bristande likvärdighet och enhetlighet i avgiftssystemet. Utredningen konstaterar att en centraliserad modell med Livsmedelsverket som ansvarig myndighet skulle leda till en enhetlig taxa. Länsstyrelsen vill framhålla att samma mål kan uppnås även om länsstyrelserna tar över den kommunala kontrollen. Genom att samla kontrollen hos statliga myndigheter finns möjlighet att delegera till centrala myndigheter att föreskriva om taxornas nivå för avgiftsfinansierade kontrollområden. Detta skulle säkerställa en gemensam och likvärdig taxestruktur över hela landet. Exempel på detta finns redan idag, då Jordbruksverket föreskriver om timtaxans storlek för avgifter inom djurskyddskontroll och kontroll av seminverksamhet.

Sammanfattningsvis bedömer länsstyrelsen att med tillräcklig finansiering kan länsstyrelserna upprätthålla en effektiv, samordnad och likvärdig kontroll inom hela livsmedelskedjan. Detta omfattar primärproduktionskontroller, kommunala livsmedelskontroller samt ABP-kontroller, och möjliggör en enhetlig avgiftsstruktur utan att byggas upp parallella regionala kontrollorganisationer.

22 Råd, stöd, samverkan och dialog

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om att råd, stöd och dialog ska utvecklas som en central del i kontrollorganisationen. Förslaget kan genomföras även om länsstyrelserna fortsatt är kontrollmyndighet för livsmedelskontrollen och ABP-kontrollerna. Länsstyrelserna har redan lång erfarenhet av att arbeta nära lantbruksföretag, andra företag inom livsmedelskedjan samt branschorganisationer, exempelvis LRF regionalt och Grisföretagarna m.fl. Genom denna erfarenhet finns en etablerad grund för dialog, kunskapsutbyte och förebyggande stöd.

Samtidigt delar länsstyrelsen utredningens bedömning att arbetet med råd och stöd behöver utvecklas och förbättras för att bli mer systematiskt och enhetligt över landet. Med tillräckliga resurser kan länsstyrelserna stärka dialogen, ge verksamheterna bättre förutsättningar att följa regelverken och bidra till en mer förebyggande och effektiv kontroll. Detta stärker både rättssäkerhet, likvärdighet och förtroende för kontrollsystemet.

23 Ytterligare satsningar på små företag

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om ytterligare satsningar på små företag. Förslagen kan enligt länsstyrelsens mening genomföras inom ramen för den modell som länsstyrelsen förordar, där länsstyrelserna, tillsammans med Livsmedelsverket och Jordbruksverket, ansvarar för sina respektive kontrollobjekt.

Det är särskilt viktigt att underlätta för små företag genom digitala lösningar som gör det enklare att anmäla och driva verksamhet. Länsstyrelsen vill framhålla att en gemensam IT-plattform – en så kallad *en väg in* – där företagare kan anmäla sin verksamhet, skulle vara ett effektivt sätt att minska den administrativa bördan istället för att anmäla sin verksamhet till flera olika myndigheter och IT-system. Genom en sådan lösning kan kontrollmyndigheterna direkt hämta uppgifterna för sina register, använda dem vid riskklassificering och planera kontroller på ett mer ändamålsenligt och likvärdigt sätt. För små företag innebär detta ökad tydlighet, minskad dubbelrapportering och bättre förutsättningar att leva upp till gällande regelverk. För myndigheterna innebär det ett effektivt informationsflöde, samordnad riskbedömning och mer resurseffektiva kontroller. Sammantaget skapar detta en mer rättssäker, likvärdig och företagsvänlig kontrollorganisation inom livsmedelskedjan.

24 Förenklingsarbetet måste intensifieras

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget och vill samtidigt framhålla vikten av att förenklingsarbetet fortsätter att utvecklas nationellt. Förslagen kan genomföras även med den kontrollorganisation som länsstyrelsen förordar och utredningens mål om effektivitet och enhetlighet kan därmed nås utan att bygga upp parallella kontrollstrukturer.

Det är dock viktigt att påpeka att förenklingar behöver ske på flera nivåer. Inte bara den nationella lagstiftningen inom livsmedelskedjan bör bli mer lättolkad för företagen, utan även den omfattande EU-lagstiftning som nationell rätt grundar sig på. För att skapa reell förenkling krävs därför att Sverige är aktiv i att initiera och driva på för tydligare och mer användarvänlig EU-reglering inom livsmedelskedjan. Detta skulle underlätta både för företagen och kontrollmyndigheter i deras arbete att uppfylla lagstiftningens mål. En förenklad regelmiljö gör det möjligt för företagen att fokusera på sin kärnverksamhet och skapar förutsättningar för ökad tillväxt och innovation inom livsmedelskedjan.

Länsstyrelserna vill även understryka vikten av att den administrativa bördan för företagen minskar, exempelvis med en väg in.

Länsstyrelserna arbetar sedan länge med förenklingsfrågor och har i flera regeringsuppdrag, senast inom ramen för förenklingspaketet i budgetpropositionen 2024, utvecklat kompetenshöjande insatser för att förbättra kontakterna med företag. Detta arbete omfattar bland annat ökad kunskap om företagens villkor, mer enhetliga arbetssätt och rutiner mellan länen samt bättre service och tillgänglighet. Länsstyrelsen i Kronoberg samordnar detta arbete nationellt, vilket säkerställer att erfarenheter sprids och att utvecklingen går framåt på ett samlat sätt.

Genom dessa insatser kan förenklingsarbetet förstärkas ytterligare och på så sätt bidra till ändamålsenliga, likvärdiga och företagsanpassade myndighetskontakter.

Länsstyrelsens roll som beredskapsmyndighet och kontrollansvarig i livsmedelskedjan

Länsstyrelsen är länets högsta civila totalförsvarsmyndighet och utövar samtidigt geografiskt områdesansvar för länet med uppdrag att samordna och inrikta länets kommuner, regionen och andra aktörer. Därutöver är Länsstyrelsen en beredskapsmyndighet och sektorsmyndighet i beredskapssektorn livsmedelsförsörjning och dricksvatten. Sammantaget har länsstyrelsen en nyckelroll i totalförsvaret.

Länsstyrelsen anser att utredningen inte i tillräcklig grad har belyst detta viktiga område och länsstyrelsernas centrala roll. Kontroller inom hela livsmedelskedjan, livsmedel, foder, smittskydd och djurskydd, är en samhällsviktig verksamhet som måste fungera under alla förhållanden. Vid samhällskriser, exempelvis kärnkraftsolyckor, samt vid höjd beredskap, krigsfara och krig är en fungerande kontrollstruktur avgörande för försörjningsberedskapen och befolkningens tillgång till säkra livsmedel. Som högsta civila totalförsvarsmyndighet i länet har länsstyrelsen ett övergripande ansvar för att samordna och leda det civila försvaret, vilket gör kontrollverksamheten till en strategiskt viktig del av totalförsvaret.

Ett samlat ansvar för kontrollerna inom livsmedelskedjan på länsstyrelserna, inklusive kommunernas livsmedelskontroller och ansvaret för animaliska biprodukter (ABP), stärker både försörjningsberedskapen och robustheten i livsmedelskedjan. Kontrollerna handlar inte enbart om livsmedelssäkerhet utan också om att upprätthålla samhällsviktig verksamhet och bevara förtroendet för livsmedelsförsörjningen. En regionalt sammanhållen struktur skapar dessutom uthållighet vid kris och krig.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) framhåller vikten av robusta system för olycksskydd, krisberedskap och civilt försvar. Länsstyrelsernas kontroller i livsmedelskedjan är en del av denna struktur och länsstyrelsernas förmåga att kombinera kontroller, riskbedömning och samordning med andra beredskapsaktörer gör dem särskilt lämpade att bära helhetsansvaret. I utredningen *En modell för svensk försörjningsberedskap* (SOU 2023:50) framhålls dessutom länsstyrelsernas viktiga roll i att förmedla lokala behov, identifiera kritiska aktörer och samordna insatser vid kriser. Detta kräver regional och lokal kännedom som riskerar att gå förlorad vid en centralisering.

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att nationell samordning och standardisering är viktig, men vill understryka att effektiv livsmedelsberedskap i praktiken kräver stark regional och lokal närvaro. En alltför långtgående centralisering riskerar att försvaga den kompetens och operativa förmåga som är avgörande för snabb och effektiv krishantering.

Sammanfattningsvis anser länsstyrelsen att en sammanhållen kontrollstruktur under länsstyrelserna är det mest ändamålsenliga sättet att säkra en robust, flexibel och uthållig kontroll inom livsmedelskedjan i fredstid, kris och krig. Detta stärker totalförsvarets förmåga, tryggar befolkningens tillgång till säkra livsmedel och säkerställer att samhällsviktig verksamhet kan upprätthållas även under extraordinära förhållanden.

Konsekvenser för en hållbar utveckling i länet

För Kronobergs län innebär utredningens förslag viktiga konsekvenser för hållbar utveckling. Länsstyrelsen delar uppfattningen att kontrollorganisationen inom livsmedelskedjan behöver bli mer samlad, likvärdig och effektiv. Samtidigt betonar myndigheten att detta bäst uppnås genom att länsstyrelserna tar över den kommunala livsmedelskontrollen och behåller sitt nuvarande ansvar för primärproduktion, foder och animaliska biprodukter. En sådan modell stärker den regionala förankringen, ger effektivare resursanvändning och minskar företagens administrativa börda, vilket bidrar till ekonomisk och social hållbarhet.

För Kronoberg innebär förslaget att kontroller kan samordnas med andra uppdrag, exempelvis djurskydd och miljö, vilket skapar synergier och gör systemet mer kostnadseffektivt. Det gynnar i sin tur Agenda 2030-målen, särskilt målen om god hälsa, hållbar konsumtion och produktion samt biologisk mångfald. En centralisering enligt utredningens ursprungsförslag riskerar däremot att försvaga den lokala förankringen och medföra ökade kostnader och dubbla kontrollstrukturer.

Sammanfattningsvis innebär länsstyrelsens modell för Kronobergs län en mer hållbar utveckling, där resurser används klokt, företagen får en tydligare kontaktpunkt och kontrollen kan bidra till både livsmedelssäkerhet, djurvälstånd och miljöhänsyn.

Miljömässiga konsekvenser

Med utredningens förslag riskerar antalet resor att öka eftersom möjligheterna till samordnade kontroller minskar.

Ekonomiska konsekvenser

En centralisering till två myndigheter riskerar att medföra ökade kostnader för staten genom omfattande omorganisationer, kompetensförluster och dubbelarbete. För företagen kan detta innebära högre avgifter och en minskad förutsägbarhet i kontrollsystemet. Utredningens förslag leder dessutom till fler kontaktytor för lantbruksföretagare gentemot olika myndigheter, till skillnad från länsstyrelsens förslag. Detta ökar den administrativa bördan för företagen och resulterar därmed i högre ekonomiska kostnader.

Konsekvenser för social hållbarhet

Konsekvenserna för social hållbarhet kan bli minskad trygghet och tillit om kontrollerna försvagas vid en omorganisation, särskilt för konsumenter och små företag. Samtidigt kan en välfungerande, regionalt förankrad kontroll genom länsstyrelserna stärka likvärdighet, rättssäkerhet och förtroendet för livsmedelssystemet.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av tf. länsråd Carin Lamme Lindh med enhetschef / länsveterinär Fredrik Holm som föredragande. I den slutliga handläggningen har även avdelningschef / landsbygdsdirektör Stefan Carlsson, tf. enhetschef / förvarsdirektör Fredrik Nygren och länsjurist Carolin Forsman medverkat.